

STAMPPOT MET KOGELS

Handwritten text, partially obscured and illegible, located in the bottom right corner of the page.

Joyce Pool

Stamppot met kogels

LEMNISCAAT ROTTERDAM

Van Joyce Pool verschenen bij Lemniscaat:

Vals beschuldigd

Sisa

Blauw

Groeten uit Londen

De castraat

Kate Howard: bloedlijn

Het kompas

© 2022 Joyce Pool

Omslag: Marc Suvaal

Nederlandse rechten Lemniscaat b.v.,

Vijverlaan 48, 3062 ½% Rotterdam, 2022

ISBN 978 90 477 1415 6

NUR 283

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

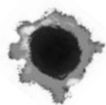
Druk- en bindwerk: Wilco, Amersfoort

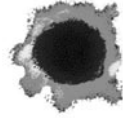
Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk, chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier en geproduceerd in de Benelux, waardoor onnodig en milieuverontreinigend transport is vermeden.

Kijk voor meer informatie, lessuggesties en extra's op www.lemniscaat.nl

Voor Hans Verhoeven, een
Amsterdammertje op Texel in 1945.
Gebaseerd op zijn ervaringen tijdens
de Russenoorlog.

1

Ik staar langs de portiektrap omhoog naar de voordeur. George Mallory zou zeggen: 'Doorzetten en gaan, mannen.' Dat deed hij zelf ook, 21 jaar geleden. Toen stond hij in het basiskamp op de Mount Everest en moest kiezen of hij doorging met klimmen of terugging naar Engeland. De keuze was niet moeilijk. Voor mij ook niet. Doorzetten en gaan.

Ik til mijn voet naar de eerste tree. Mijn rechterarm klemt het pakje stevig tegen mijn zij, met mijn linkerhand hijs ik mezelf aan de leuning omhoog. Stap, hijs, been bijtrekken, hand verplaatsen. Stap, hijs, been bijtrekken...

Man! Mijn knieën voelen alsof meester Kuip me net honderd buig-strekoefeningen heeft laten doen, zo stram en stijf. Maar het is nog niets vergeleken met wat Mallory gevoeld moet hebben toen hij door een sneeuwstorm de berg op worstelde.

Mallory is mijn held. Dat komt door meester Kuip. Die vertelde ons vorig jaar over de Mount Everest-expeditie van George Mallory. Ook over de moeilijkheden die ze onderweg tegenkwamen en over de verdwijning van Mallory en zijn vriend Andrew Irvine. Vanaf de eerste keer dat ik over hem hoorde, bedelde ik bij de meester om meer

stukjes van het spannende verhaal van Mallory. Op een dag haalde hij na schooltijd een plakboek uit zijn tas. Op het omslag stonden de namen van de bergbeklimmers.

‘Alsjeblieft, Hans. Mijn plakboek vol krantenartikelen en foto’s van de Mount Everest-expedities. Die wil je vast wel doorkijken. Leg het straks maar op mijn bureau. Ik moet vergaderen.’

Ik voelde me de koning te rijk en kwam die dag zo laat thuis dat mam zich zorgen was gaan maken.

Toen ik de volgende ochtend op school kwam, lag het plakboek nog steeds midden op het bureau van de meester. De meester zelf was nergens te bekennen.

‘Enkele dagen weg,’ zei de hoofdmeester toen hij op de stoel van meester Kuip ging zitten. Hij schoof het plakboek naar een hoek van het bureau. ‘Over een paar dagen zal hij er wel weer zijn.’

Maar meester Kuip kwam niet terug en het plakboek bleef in het hoekje van zijn bureau liggen. Na een paar dagen nam ik het mee naar huis. Op school kon iedereen het zo meepikken. Dat mocht niet gebeuren. De meester had het voor mij mee naar school genomen. Als hij weer opduikt, zal ik het teruggeven zoals ik het van hem gekregen heb.

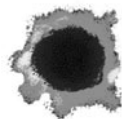
Vlak na het verdwijnen van mijn meester ging de school dicht. Voor ons dan, voor de moffen ging hij juist open. Die wonen in de klaslokalen en slapen onder het schoolbord. In de school konden, volgens hen, makkelijk tweehonderd veldbedden staan. En op het schoolplein pasten een heleboel vrachtwagens. Daarom vorderden ze de school als hun kazerne.

Wij hoefden zeker geen les meer, we zijn maar Hollanders die niks moeten hebben van Winnetoetietochnie. Zo noemen Herman en ik Hitler als niemand het hoort. Als wél iemand het hoort en die iemand is toevallig voor de moffen, zijn we d'r geweest. Moffen en Hollandse verraders houden niet van geintjes.

Misschien is de meester daarom juist vertrokken. Hij hield wel van moffengrappen. Ik zag vaak genoeg zijn ogen glimmen als Herman weer eens iets geinigs zei. En zelf deed hij vaak zijn mond open om te reageren en sloot hem dan weer zonder dat hij echt iets had gezegd. Als een vis op de oever van een sloot.

Het kan ook zijn dat meester is opgepakt. Dat gelooft Herman. Hij denkt dat meester naar Duitsland is gestuurd om te werken, omdat de school toch gevorderd zou worden en hij hier niet meer nodig was. Hermans eigen pa moest ook naar moffenland. Ze konden zijn handen goed gebruiken. De Duitsers zelf steken hun handen uit de mouwen aan het front. Als ze die mannen nou terug lieten komen, waren alle problemen gelijk een heel stuk opgelost. Ik hoop sowieso dat de oorlog gauw afgelopen is. Dan kan de meester ons weer lesgeven en vertellen of het lichaam van George Mallory intussen is teruggevonden, daar ergens op de Mount Everest. Dat kan altijd nog, zei hij, daar tussen de sneeuw en het ijs.

Ik ben stiknieuwsgierig.

2

Op het aanrecht in de keuken staat een vergiet. In dat vergiet liggen een stuk of acht tulpenbollen. Mam staat ze met een schilmesje in haar hand aan te staren.

‘Zijn ze verrot?’ Ik snuif even of ik de stank van schimmel en verrotting ruik.

‘Ik geloof het niet,’ zegt mam. ‘Ik hoef er alleen wat kleine plekje af te snijden.’

Gelukkig. Elk hapje is er één. Zelfs van een tulpenbol.

Ze kijkt naar het pakje onder mijn arm. ‘Niets verkocht?’ Direct zakken haar schouders omlaag.

Ik leg het pakje op de keukentafel. ‘Nee. Niemand wil die rotboeken hebben.’ Ik weet niet waarom ik ineens grinnik. D’r is niks grappigs en ik voel me ook niet vrolijk.

Mama leunt met beide handen op het aanrecht. ‘Ben je wel in Zuid geweest? Heb je gevraagd naar meneer Kats? Ik hoorde dat hij nog altijd waardevolle boeken verzamelt.’

‘Ik zeg het toch? Niemand moet die oude troep nog.’

Ik vertel maar niet dat ik Amsterdam-Zuid amper heb gehaald. Halverwege begonnen de straten voor mijn ogen te golven. Even leek het alsof ik op het strand stond en naar de branding keek. Ik bleef dicht bij de muren van de hui-

zen voor 't geval een van die golven me omver smeed. In plaats van de winkel van Katz was ik de eerste de beste antiekwinkel binnengestapt die ik tegenkwam.

'Boeken,' had ik gezegd. 'Heel mooie boeken. De prachtigste boeken die je in heel Amsterdam kunt vinden. Voor een spotprijs...'

'Hou maar op,' onderbrak het oude mannetje achter de toonbank me. 'Ik hoef niks meer. Ga maar ergens anders naartoe. Wegwezen.'

'Troep?' herhaalt mam. 'Boeken zijn geen ouwe troep! En deze zeker niet! Let op je woorden, Hans!'

En als ik niet op mijn woorden let? wil ik zeggen. Wat dan? Moet ik zonder eten naar bed of zo? Maar ik zie mams holle ogen en slik.

'Het spijt me, mam.' Ik leg mijn hand op het pakje. 'Ik weet echt wel dat deze boeken geld waard zijn, maar wat moeten mensen er nou nog mee? Als het nou zilveren bestek was of een dure klok of iets anders. Dan hadden ze het misschien wel willen hebben. Maar nu...'

'Ze waren van je grootvader.' Mam legt het mesje weg en droogt haar handen aan een doek. 'Voor pap en mij zijn ze heel kostbaar. Voor echte verzamelaars vast ook. We zijn er altijd zuinig op geweest. Ze zijn niet beschadigd en heel oud.' Behoedzaam pelt ze het bruine pakpapier van de boeken af.

Het maakt niets uit dat pap en mam altijd voorzichtig zijn geweest en dat de boeken er goed uitzien. Boeken kun je niet eten.

Ik loop achter mam aan naar de woonkamer en kijk toe hoe ze de boeken terugzet in de glazen kast. Allemaal op grootte en met alle ruggen op dezelfde lijn. Met haar

vlakke hand voelt ze nog even of de lijn klopt en of haar ogen haar niet bedriegen.

‘Als we er de fik in steken krijgen we het tenminste nog een beetje warm hier.’ Geen idee waarom ik dat zeg.

‘We hoeven ons niet allemaal als beesten te gedragen,’ snauwt mam.

‘Ach...’ kaats ik. ‘Als ik zie hoe mager de honden op straat zijn en wat ze allemaal vreten, is er nou ook niet al te veel verschil.’

Mam draait haar rug naar me toe en legt haar voorhoofd tegen de kast. Ze staart naar haar voeten. Haar schouders hikken. Huilt ze nou? Mam?

‘Ik heb echt serieus wel geprobeerd ze te slijten, mam. Er is gewoon nergens meer iets te eten te vinden. Zelfs al had ik al die boeken verkocht aan meneer Kats, dan nog had ik niets met het geld kunnen kopen.’ Mijn gedachten vliegen naar de straten waar ik net nog doorheen liep. ‘Een eindje verderop stond een gast aan een dode straathond te trekken. Hij wilde het lijk meenemen om zijn moeder soep van te laten trekken. Dat beest meurde, mam! Het was gewoon aan het rotten.’

Mam reageert niet. Ze haalt haar neus op, maakt zich los van de kast en loopt terug naar de keuken. Weer loop ik achter haar aan.

‘Ik weet ook wel dat als we verrotte aardappelen kunnen eten, hondenbotten er ook wel mee door kunnen, maar...’ Ik trek mijn neus op. ‘Urghhh. Dat beest was echt goor. Er kroop zelfs een rat uit!’

Mam zegt nog steeds niets. Ik kan er niets aan doen dat ik niks te eten heb meegebracht. Ik heb echt waar – heus, ik zweer het – mijn best gedaan. Toch trekt mijn maag

samen als ik mam zo verslagen zie. Zo moe en bleek. Ze pakt het mesje weer op en grijpt in de vergiet.

‘Het geeft niet, Hans,’ zegt ze. ‘Ik zal hier een lekker maaltje van maken. Ga jij ondertussen maar alvast naar de gaarkeuken. Over een paar uur gaan ze open. We mogen niet achter het net vissen.’

Ik zucht. Weer weg. Ik wil alles doen om mam blij te maken, maar ook zo graag die draaierige kop van me een beetje rust geven. Met mijn benen omhoog en het plakboek van de meester op mijn schoot. Even doen alsof het 1924 is. Dat ik op de berg sta naast Andrew Irvine en naar de top kijk. Frisse lucht om mijn kop en in perfecte conditie. Dat is ons doel, Andrew! Die bergtop daar! Kwestie van doorzetten en gaan!

Mijn blik valt op het lege haakje aan de muur. Paps bruine, platte pet is al de hele dag weg.

‘Waar is pap eigenlijk naartoe?’ vraag ik.

‘Naar Ipendam. Misschien valt daar nog iets te halen.’

Nou, ik heb nieuws voor hem. Nee, er valt niets meer te halen. Zo dicht bij Amsterdam zijn de boeren allang los. Maar wat moet pap thuis in alle ellende? Hij gaat veel liever weg.

Uit het slaapkamertje aan het eind van de gang klinkt zwak gekreun. Mam stopt met schillen en luistert, het schilmesje hangt trillerig in de lucht. Het gekreun verandert in een piep en een kuch. Als het weer stil wordt, zegt mam: ‘Ach alsjeblijft, schiet een beetje op, wil je? En kijk voor je gaat even bij Anja. Ze wordt altijd zo blij van je.’

Weer zucht ik. Wil je? Het maakt geen donder uit wat ik wil. Als het wel iets uitmaakte, kon ik nee zeggen. Dan ging ik niet meer weg, de stad in, op benen die van door-

weekt papier lijken. Niet weer in de rij staan bij de gaarkeuken voor water met een kleurtje en af en toe een snip-pertje ui. Niet weer zien hoe zwak en mager mijn kleine zusje is... Wil je? is netjes voor Doe het! Nu!

Het schrapen van het mesje over de schil van de tulpenbol gaat weer door. Mam heeft geen aandacht meer voor me. Alleen voor het zo dun mogelijk schillen van de laatste tulpenbollen die pap en ik een tijdje geleden nog vonden in Katwoude.

Ach, ik weet best dat mijn ouders er het beste van proberen te maken. Ze zorgen ervoor dat Anja en ik altijd iets in onze maag hebben, al is het te weinig: pap van gestampte tulpenbollen, cake van suikerbieten... Niet lekker, maar te eten.

Voordat de meester verdween vroeg ik hem wat de bergbeklimmers aten, daar boven op die berg. Hij wist het niet, dat stond niet in de krantenartikelen die hij had verzameld. Hij dacht aan noten en pap. Voedzaam en makkelijk.

Noten hebben we niet, pap van tulpenbollen wel. Ik denk gewoon aan Mallory als ik een lepel van die smurrie in mijn mond steek.

Met tegenzin kom ik van mijn stoel af en geef mam een zoen op haar wang. Ze draait zich naar me om en glimlacht nepblij.

‘Hee, Annepan. Lig je weer te luiwammesen in je bed?’

Anja probeert te lachen. Elke keer als ik haar zo zie, moet ik slikken. Ze lijkt niet meer op mijn zusje van voor de oorlog. Die had rode wangen en haar dat eruitzag als de ragebol waarmee mam stofnesten van het plafond haalt.

Elke morgen maakte mam dat haar nat en bedwong de pieken met speldjes. Nu is haar gezicht zo grijs als de ratten op straat en liggen haar haren slap op het kussen.

‘Klopt,’ fluistert ze. ‘Geen zin om op te staan.’ Ze pakt mijn hand en probeert erin te knijpen. Mijn vel deukt amper in. Anja’s spieren zijn weg, haar armen en haar benen zien eruit als stokjes met een zakje huid eroverheen.

Ik trek de dekens wat hoger op en stop haar in. ‘Vergeet niet dat ik het allemaal opschrijf,’ zeg ik. ‘Als de oorlog straks voorbij is, ga ik liggen en mag jij al het werk doen.’

Weer probeert ze te lachen. De kuilen in haar wangen worden dieper.

‘Afgesproken,’ zegt ze hees. ‘Ik poets alle schoenen, veeg de trap in het portiek. Verheug me er nu al op.’

Dat meent ze. Ze wil niks liever dan normaal doen. Maar dat kan niet. Haar lijf zakte als een pudding in elkaar toen ze voor het laatst op was. Haar benen hielden haar niet meer, haar rug boog krom om haar evenwicht te bewaren en haar hoofd zwabberde. Mam tilde haar op en bracht haar bed. Daar ligt ze nu al een paar weken.

Ik buig me voorover voor een neuskus. ‘Dag, lieve Anja. Ik ga even naar de gaarkeuken. Hebben we straks weer wat lekkers te eten: bloemkool met een worstje, of peen en uien...’

‘Haring met ui,’ vult ze aan. ‘Gebakken aardappels met bonen en een speklapje.’

‘Verheug je er maar vast op.’ Ik knipoog. ‘Tot straks.’

‘Ga je dan ook weer een verhaal vertellen?’

‘Natuurlijk,’ beloof ik. ‘Vandaag vertel ik hoe de bergbeklimmers het eerste basiskamp bereikten en zich voorbereidden op de tweede etappe, goed?’

‘Ja.’ Ze zakt een beetje onderuit. ‘Tot straks.’

Op de gang leun ik even tegen de muur. Als pap dit keer nou eens wel met iets voedzaams thuiskomt? Dat wil ik nog een miljoen keer liever dan weten waar Mallory is gebleven. Wát hij meebrengt maakt niet uit. Iets lekker vinden is minder belangrijk dan een maag gevuld met goede voedingsstoffen.

Ik denk ineens terug aan mijn laatste verjaardag voor de oorlog. Dat was drie dagen voordat Duitse parachutisten in Nederland landden. Ik mocht die dag kiezen wat ik wilde eten en koos voor spinazie, aardappels en reepjes vlees met jus. Het was heerlijk! Ik schepte zelfs een tweede keer op. En als verrassing gingen we na het eten naar een ijswinkel. Daar kozen we allemaal een reusachtig toetje.

Het denken aan het eten van voor de oorlog zorgt voor spuug in mijn mond. Snel slik ik het weg. Ik duw mezelf los van de muur en loop de keuken weer in. De pan staat al klaar. Ik hoef hem alleen maar te pakken.

‘Je bent een schat.’ Mam geeft me een kus op mijn kop. ‘Ik heb de bonnenkaart erin gedaan. En doe alsjeblieft voorzichtig als de pan vol zit.’

Ik trek een gekke bek. ‘O, echt?’ Alsof ik niet weet dat we zelfs geen druppels van die smerige gaarkeukendrap kunnen missen.

